

FAO/GEF projekat „Decision support for Mainstreaming and Scaling up of Sustainable Land Management“

„Podrška u odlučivanju za uključivanje i širenje praksi održivog upravljanja zemljištem“

ZAPISNIK

sa radionice održane dana 15/02/2018. godine na Poljoprivredno-prehrambenom fakultetu

Radionica je započela u 11.00h.

Učesnike radionice je pozdravio prof. Zlatan Sarić, Dekan Poljoprivredno-prehrambenog fakulteta, koji je naglasio važnost jačanja kapaciteta i saradnje sa općinama u kojima je fakultet implementirao projekte Karte upotrebne vrijednosti zemljišta, kao jedne od mjera održivog upravljanja zemljištem.

Prisutne je pozdravio i prof. Hamid Čustović, voditelj FAO/SLM projekta koji je istakao značaj projekta za općine i pojasnio ciljeve radionice.

Melisa Ljuša, konsultantica u projektu, predstavila je ciljeve i planirane aktivnosti u okviru projekta. Posebno se osvrnula na značaj projekta i njegovu vezu sa državnim Akcionim planom za borbu protiv degradacije zemljišta, koji je jedini dokument na državnom nivou koji se bavi pitanjem zemljišta i njegove zaštite. Tuzlanski kanton je kao područje implementacije projektnih aktivnosti odabrano zbog alarmantnog nivoa degradacije ovog kantona, ali i činjenice da je u devet općina napravljena karta upotrebne vrijednosti zemljišta kao osnova za planiranje održivog upravljanja zemljištem, tako da projekat predstavlja prirodni slijed za nastavak aktivnosti na jačanju kapaciteta općina kantona. Naglasila je i problem usitnjenosti parcela, što je glavni razlog da se kroz projekat promovišu aktivnosti vezane za komasaciju zemljišta. U nastavku prezentacije, prisutni su upoznati sa sastavom Upravnih odbora projekta, državnog i kantonalnog, kao i ekspertima koji su uključeni u projekat. Svih sedam modula projekta su predstavljeni, kao i očekivani rezultati istih od federalnog do lokalnog nivoa. Posebno je naglašena WOCAT baza podataka o SLM tehnologija, identifikacija dobrih primjera SLM-a u općinama, te izbor optimalnih pristupa u rješavanju specifičnih i prioritarnih problema.

Prof. Čustović, voditelj projekta, predstavio je koncept LDN - neutralnost degradacije zemljišta, te glavne rezultate analiza do kojih se došlo za Federaciju BiH. Naglasio je značaj ovog pristupa posebno sa stanovišta budućih planiranja ne samo kada je riječ o upotrebi zemljišta i prostora općenito, već i sa stanovišta planiranja sanacije oštećenih prostora. Posebno se osvrnuo na tri indikatora za praćenje stanja zemljišta: pokrivenost, produktivnost i zalihe karbona, te njihov značaj kako sa državnog tako i lokalnog nivoa. Jačanje znanja i kapaciteta za praćenje ovih indikatora i izvještavanje je ključno, naglasio je. Predstavljeno je i stanje zemljišta, kao i oblici degradacije za Tuzlanski kanton. Istaknut je značaj, ali i poteškoće u definisanju početnog stanja zemljišnih resursa kao osnove za praćenje i izvještavanje.

Amina Omićević, predstavnik UNEP ured Sarajevo, govorila je o značaju SDG ciljeva održivog razvoja, te potrebi da se uspostavi početno stanje zemljišnih resursa, te značaju definisanja prioriteta i konkretnih akcija na lokalnom nivou. LDN koncept je prepoznat i u državnim Akcionim planu za borbu protiv degradacije zemljišta, istakla je. Posebno je navela aktivnosti UNEP-a na definisanju jedanaest indikatora za praćenje stanja zemljišta, kao i razvoj platforme IRIS u koju bi se mogli integrisati podaci SLM projekta.

Senad Oprašić, predstavnik Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i GEF Operativni focal point, istakao je potrebu da se na lokalnom nivou definiše što više projekata koji bi se mogli finansirati iz

međunarodnih izvora, te da se pažnja posveti i mogućnostima IPA prekogranične saradnje. Naveo je da se očekuju povećanja izdvajanja za fondove iz kojih bi se mogli finansirati ovakvi projekti i na lokalnom nivou.

Nakon prezentacija skupu se obratio Mehmed Cero, Pomoćnik ministra Federalnog ministarstva okoliša i turizma, koji je istakao dobru dosadašnju saradnju sa vanjskim ekspertima iz institucija, te naglasio potrebu izrade kvalitetnih projekata koji će u pozadini imati dobre strategije i alate. Također je istakao da je ovdje vrlo bitna uloga lokalnih zajednica koje imaju dobre resurse, ali bez mehanizama u procesu odlučivanja.

Skupu se obratio i Bećo Alibegović, Pomoćnik ministra u Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, koji je rekao da se poljoprivrednom zemljištu kao resursu ne posvećuje dovoljno pažnje. Federalno ministarstvo ima podijeljene nadležnosti i nema dovoljno kadrovskih kapaciteta, samo dva uposlenika se bave ovom problematikom, naglasio je. Također je istakao da je ključno da su akteri projekta lokalne zajednice, da se u prvi plan stavljaju njihovi problemi, kao i način kako ih prevazići bilo kroz izmjene zakona, strategije, projekte itd.

Skup je pozdravio i Esad Bukalo, Direktor Federalnog zavoda za agropedologiju, koji je naglasio dobru saradnju sa svim akterima po pitanju zemljišnih politika.

U nastavku se prešlo na diskusiju sa predstavnicima općina na temu šta bi bili prioritetni projekti, šta je na prostoru njihove općine aktuelno, a tiče se projekata, kao i da li na općinskom nivou postoje sredstva za finansiranje istih.

Gđa. Dragica Tešić, Direktorica Zavoda za prostorno planiranje i urbanizam Tuzlanskog kantona, govorila je o Prostornom planu Tuzlanskog kantona, o izradi planske dokumentacije koju su prvi počeli da rade, o izmjenama koje trenutno rade zbog velikih promjena koje se dešavaju na prostoru kantona itd. Za potrebe izmjena prostornog plana koriste se karte upotrebne vrijednosti zemljišta za devet općina koje su napravljene po istoj metodologiji uz korištenje istih softvera. Izvršili su formiranje baza podataka na kantonalnom nivou. Tešić je istakla problem površinske i podzemne eksploatacije površina gdje se nalazi ugalj na kojima se ne vrši nikakva sanacija nakon sprovedene eksploatacije (Banovići, Tuzla). Odlagalište Divkovići, kao i ostala odlagališta šljake i pepela kao i jalovinskog materijala predstavlja veliki problem. Ovo odlagalište zahvata 100 ha kvalitetne poljoprivredne površine gdje je odlagana šljaka. Jedan od projekata bi bio sanacija takvog odlagališta i to je planirano prostornim planom. Drugi problem je da općine društveno zemljište cijepaju i pretvaraju u privrednu zonu što je u interesu općinskog budžeta. Problem predstavljaju gubici zemljišta u Sprečanskom polju. Jedan od problema je to što rudnici u potpunosti ne slijede obavezu rekultivacije zemljišta.

Iz općine Živinice skupu se obratio Mirsad Butković koji je istakao da ima dosta problema na prostoru općine poput problema usitnjavanja privatnih imanja čija je zemlja zapuštena, neriješeni imovinsko-pravni odnosi, bespravna gradnja i sl. Zapušteno zemljište PD Spreča je močvarno i zaraslo, prijedlog da se kandidira projekat melioracije močvarnog zemljišta, čišćenje i privođenje kulturi. 80% posjeda je u privatnom vlasništvu, a 20% je društvena zemlja. Problemi su i degradacija zemljišta kroz rudnike (rudnici Đurđevik i Dubrave imaju oko 800 ha tehnogenih pustinja).

Salih Durić, općina Živinice, naglasio je da postoji problem zagađenja iz Tuzle koje donose vjetrovi, regulisanja rijeke Spreče, zaštite od poplava, suše kao posljedice klimatskih promjena, praksi proizvođača i količine đubriva koja se unosi u tlo i degradira ga, ističući da bi se trebalo pokrenuti pitanje načina korištenja jalovišta i sanacije deponija.

Nusret Šerifović, općina Srebrenik, osvrnuo se na probleme erozije, klizišta, te usitnjenih posjeda u ovoj općini. Kako je naveo problem predstavlja rijeka Tinja koja je odnijela velike površine poljoprivrednog zemljišta i usjeva 2014. godine. Naglasio je potrebu da se neobrađeno zemljište stavi u funkciju. Potrebno je uspostaviti bolju komunikaciju kantonalnih i federalnih ministarstava na rješavanju problema iz oblasti zemljišta. Zemljište uz saobraćajnice ustupiti privrednim subjektima da zapošljavaju ljude. Iskoristiti priliku da neobrađenom zemljištu otvorimo pristup, poljske puteve, da bi ljudi mogli doći do parcela što je trenutno veliki problem. Postavlja se pitanje registracije poljoprivrednih zemljišta poljoprivredne farme, ne zna se šta je minimum za podsticaje.

Suada Hećimović, općina Gradačac, rekla je da je općina taoc sudskih procedura, jer je već deset godina u stečaju poljoprivredno gazdinstvo „Napredak“. Potražnja za zemljištem je velika, rješenje je da se aktiviraju druga privatna poljoprivredna zemljišta koja se ne obrađuju, naglasila je. Prioritetno bi bilo delegirati projekte rekultivacije i izgradnje poljskih puteva.

Nermina Trutović iz općine Gračanica istakla je problem zagađenosti poljoprivrednog zemljišta uz rijeku Spreču, 37 km dužinom vodotoka gdje je poljoprivredno zemljište najbolje klase. Problem je u dokazivanju da je zemljište zagađeno teškim metalima živom, kadmijom i sl. Trenutno se radi na markiranju zemljišta koje nije za upotrebu, odnosno koje je kontaminirano. Naglašava da je ratarska proizvodnja strateška grana, i da se najveće površine obrađuju u Sprečanskom polju, te da se zbog zagađenosti dovodi u pitanje izvoza mesa sa ovog područja. Drugi problem su klizišta koja su markirana, minirana područja, te posebno nedostatak pristupnih puteva. Međutim, kako je naglasila za rješavanje ovih problema do sada nije nađen partner u Vladi.

Nevres Kamberović, Grad Tuzla, istakao je da je mnogo veći broj klizišta na području Tuzlanskog kantona u odnosu na prikazanu brojku, te da samo Grad Tuzla ima oko 2.500 klizišta kojima su zahvaćene uglavnom poljoprivredne površine. Pitanja klizišta su u okviru Civilne zaštite, rješavaju se u naseljima, a na poljoprivrednim zemljištima ne. Deponije, šljacišta su primjer zapuštenog poljoprivrednog zemljišta. Obzirom da se radi o općinskom zemljištu, donesena je odluka da se na odlagalištima šljake i pepela zabrani poljoprivredna proizvodnja za ljudsku i životinjsku ishranu. Treba riješiti i problem navodnjavanja zemljišta zbog suše.

Na diskusiju se nadovezao Butković koji je rekao da općina Živinice ima dobar primjer rješene navodnjavanja, gdje je zapušteno zemlja rekultivisana i zasađena borovnicom.

Fadil Hamzić, je kao jedan od gorućih problema u općini Kalesija istakao problem neažurnosti katastra, te usitnjenost posjeda što je dodatan problem kod poticaja, jer veliki investitori uzimaju najveći dio sredstva za podsticaje. Treba raditi na regulisanju korita Spreče, klizišta se samo saniraju u naseljenim mjestima, naglasio je da se više zapusti zemljišta nego što se rekultiviše. Jedan od delegiranih projekata bilo bi ispitivanje tla u Sprečanskom polju, izgradnja poljskih puteva da može ući mehanizacija. U tom smislu treba promijeniti zakon ili propise u vezi izgradnje poljskih puteva.

Ispred općine Sapna skupu se obratio Hasidin Hodžić koji je rekao da je poseban problem općine odliv stanovništva. Oko 95% zemljišta je u privatnom vlasništvu, zapušteno zemljište je izraženo, problemi katastra, klizišta, erozija, usitnjeni posjedi do 0,1 ha, putna infrastruktura i ostalo je veoma slično kao i u drugim općinama, rekao je.

Hajda Hajdarević, općina Kladanj, istakla je problem napuštenih sela. Površine se ne obrađuju, posjedi su usitnjeni, 80% su šumska zemljišta, malo je poljoprivrednih zemljišta pored rijeke koja plavi. Postoji oko

230 aktivnih klizišta, trenutno se radi na njihovom markiranju, a minirane površine su poseban problem općine. Korištenje sredstva od pretvorbe zemljišta predstavlja problem kao i u drugim općinama.

Ivica Sivrić, Centar za ruralni razvoj Redah Mostar, istakao je važnost koordinacije i razmjene informacija sa nevladinim sektorom, te pozvao općine da se povežu sa NVO i iskoriste njihove ljudske resurse i druge potencijale u iznalaženju finansijskih sredstava za realizaciju projekata.

Skupu se na obratio i Ejub Trako, Pomoćnik direktora Zavoda za agropedologiju, koji je rekao da problemi proizilaze iz legislative koja nije usklađena ili nepoštivanja iste. Naglasio je da je prilikom izrade projekata potrebna revizija stručnih institucija.

Prof. Čustović je na kraju sublimirao osnovne zaključke diskusije, te naveo primjer komasacije u Popovom polju kao primjer dobre prakse. Istakao je potrebu nastavka daljnje saradnje, održavanja ovakvih radnih sastanaka i na općinskom nivou kako bi se definisali prioriteti i projekti.

Radionica je završena u 14.30h.

Zapisnik pripremili:

Melisa Ljuša

Hamid Čustović

Sabina Hodžić